

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Попової Людмили Миколаївни
на тему «Формування готовності майбутніх учителів до іншомовної
професійної комунікації в початковій школі»,
що подана на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук із спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Орієнтація освітньої системи України на принципи Болонського процесу та кредитно-модульну систему, євроінтеграція України та сучасні трансформації в суспільстві впливають на зміну концепції підготовки майбутніх вчителів в закладах вищої освіти України. Фундаменталізація професійної підготовки сучасних вчителів початкової школи, оптимізація її іншомовної складової обумовлена уведенням іноземної мови в інваріанту частину навчального плану Державного стандарту початкової загальної освіти, що передусім означає підвищення вимог до рівня сформованості іншомовної методичної компетентності майбутніх фахівців, формування їх здатності поряд із традиційно визначеним переліком предметів у початковій школі ефективно навчати й іноземних мов.

Саме тому проблематика кандидатської дисертації Попової Л.М. щодо формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі є актуальним питанням, що потребує глибокого аналізу та вивчення, враховуючи вже набутий досвід.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Тема дисертації затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 30 грудня 2015 року), узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз значного масиву періодичних видань, психолого-педагогічної літератури дозволив окреслити теоретичну основу дослідження, визначити логіку його побудови, що знайшло відображення в структурі дисертації та змісті її розділів. Науковий апарат дисертації окреслено чітко. Предмет вдало визначив домінуючий аспект дослідження. Це посприяло доцільній постановці мети і завдань дисертаційної роботи,

переконливо показана наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, статистичне опрацювання експериментальних даних тощо), системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ, інструментальною надійності вибраних критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів).

Відповідно до мети дисертації було визначено п'ять завдань, для реалізації яких автором проведена надзвичайно велика робота щодо здійснення критичного аналізу літературних джерел (310 найменувань, з них 30 іноземною мовою) з даної проблеми, дала змогу розкрити міждисциплінарні підходи до проблеми формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

Уваги заслуговує проведений авторкою аналіз поняття «комунікація». Теоретичний аналіз наукових праць, дозволи Поповій Л.М. зробити висновок, що комунікація є поняттям ширшим, ніж спілкування, а взаємообмін інформацією (процес комунікації, акт комунікації) є складним процесом, який утворюють такі структурні елементи: відправник інформації – суб'єкт, який формує зміст, структуру інформації. Процес комунікації, як усвідомлена дія двох суб'єктів, має цілі (досягнення взаєморозуміння), зміст, (інтелектуальна, емоційна, духовна суть інформації), методи (використовувані способи), результат (наслідок комунікації). Він передбачає появу змін між початковим і кінцевим станом суб'єктів – зміна власної свідомості, внутрішнього образу завдяки усвідомленню навколишнього світу, конкретної ситуації і себе в ньому, власної позиції, мети, змісту, методу, результату комунікації.

Схвальної оцінки заслуговує и теза дослідниці, що комунікативна організація навчального процесу у вищих навчальних закладах передбачає: спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на вироблення навичок (граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови в актах; друга умова,

пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь; формування в студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні.

Дисертанткою доведено, що формування готовності майбутнього педагога до ефективної професійно-педагогічної комунікації, продуктивної педагогічної діяльності в умовах реформування та модернізації системи освіти в Україні набуває особливого змісту, висвітлює необхідність у доповненні організаційно-методичних засад професійної підготовки майбутніх педагогів. Це, насамперед, пов'язано з розвитком мотивації студентів до підвищення власного професійно-педагогічного та загального комунікативного рівня, формування загальної культурної та фахової освіченості.

Теоретичний аналіз наукових праць дозволив Поповій Л.М. уточнити сутність поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до іншомовної професійної комунікації в початковій школі» як інтегроване професійно-особистісне утворення, що має складну структуру – когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компоненти і засвідчує зорієнтованість майбутнього вчителя на цінність міжкультурного діалогу, готовність до організації навчання іноземної мови в початковій школі за рахунок міжпредметних зв'язків та використання засобів ІКТ, моделювання ситуацій полікультурної комунікації в навчальній діяльності до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

На особливу увагу заслуговують, визначені дисертанткою, педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації у початковій школі, а саме: модернізація змісту навчальних та робочих програм підготовки майбутніх учителів до комунікації іноземною мовою в професійній діяльності в початковій школі та системного використання ІКТ в умовах змішаного навчання; інтенсифікація змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи через введення вибіркової дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Інноваційні технології навчання іноземних мов у початковій школі»; моделювання ситуацій полікультурної комунікації в навчальній діяльності учнів початкової школи; збагачення студентами особистого комунікативного досвіду іншомовної комунікації в професійному педагогічному середовищі шляхом моделювання ситуацій полікультурної комунікації в навчальній діяльності учнів початкової школи.

Привертає увагу обґрунтування авторської організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної

комунікації у початковій школі, яка складається з взаємопов'язаних блоків: теоретичний (мета, завдання, принципи, наукові підходи); організаційний (зміст, форми, методи, педагогічні технології, етапи); результативний (критерії, показники, рівні, результат готовності).

Заслуговує схвальної оцінки теза дослідниці, що показником якості професійної підготовки є відповідна готовність майбутнього вчителя до іншомовної професійної комунікації в початковій школі, що включає структурні компоненти та показники готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі: *мотиваційний* (ставлення до комунікації іноземною мовою в професійній діяльності вчителя в початковій школі та системного використання ІКТ в умовах змішаного навчання; інтерес до їх застосування; наявність потреби до комунікації іноземною мовою в професійній діяльності в початковій школі); *когнітивний* (забезпечення сформованості знань щодо когнітивного розвитку учнів початкової школи; достатній рівень володіння іноземною мовою майбутнього вчителя в початковій школі; сформованість навичок використання ІКТ у методичній діяльності вчителя початкової школи); *діяльнісний* (сформованість умінь щодо когнітивного розвитку учнів початкової школи; застосування ІКТ у методиках навчання дисциплін початкової школі та умінь щодо опанування сучасних й перспективних ІКТ); критерії (інформаційно-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-діяльнісний), показники, схарактеризовані рівні (недостатній, середній, достатній, високий) готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

Слушним є висновок Попової Л.М., що формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі вимагає від викладачів ЗВО використання онлайн-технологій, що дозволяє робити навчання більш мобільним, та відповідає викликам сьогодення, а саме: *асинхронне Інтернет навчання (Asynchronous Online Learning)* відбувається не в режимі реального часу (взаємодія зазвичай відбувається через дошки для обговорень, блоги та месенджери); *синхронне Інтернет навчання (Synchronous Online Learning)* вимагає від викладача та всіх студентів, які навчаються, одночасно взаємодіяти в Інтернеті, дозволяють студентам брати участь у навчанні на відстані в режимі реального часу; *змішане навчання (Hybrid Learning або Blended Learning)* відоме як гібридне навчання, є навчальним середовищем, яке дозволяє здійснювати як особисту, так і онлайн-взаємодію, де учасники навчального процесу поєднують як очну форму навчання, так і комунікацію у дистанційному режимі.

Особливу увагу варто приділити навчанню студентів різних технік

ефективної комунікації, засвоєння яких здійснюється за допомогою розроблених мовних курсів із риторики, дискусії, спікерства, дебатів, логіки, комунікативного менеджменту, презентації, а також завдяки широкому використанню ділових і рольових ігор тощо. Специфіка використання загальних інструментів комунікації залежить від цілей взаємодії, відповідальності фахівця, ступеня конфліктності взаємодії, розбіжності інтересів, особливостей особистості тощо. Перелік деяких видів можливої взаємодії показує не тільки різноманітність і рівні складності застосування інструментів комунікації, а й розмаїтість позицій фахівця немовного профілю.

Реалізація мети та завдань процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до іншомовної професійної комунікації в початковій школі здійснювалась дисертанткою протягом трьох послідовних етапів.

Експериментально перевірено ефективність розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі та доведено позитивну динаміку в процесі підготовки майбутніх вчителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі, а саме ефективність формування їх готовності, яка була визначена за допомогою розроблених методів оцінювання (анкетування, вхідного та вихідного тестування тощо), критеріїв, показників та рівнів її сформованості.

Не викликає сумніву той факт, що проведене дослідження засвідчило ефективність розробленої моделі та педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Отримані результати надали змогу дисертантці досягти наукової новизни. Вона полягає в тому, що:

- *вперше* проаналізовано стан розробленості проблеми формування у майбутніх учителів готовності до іншомовної професійної комунікації в початковій школі в педагогічній теорії та освітній практиці вищих навчальних закладах;

- *визначено* компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний), критерії (інформаційно-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-діяльнісний), показники їх прояву та схарактеризовані рівні готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі;

- *спроєктовано* організаційно-педагогічну модель формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в

початковій школі, яка складається із взаємопов'язаних блоків: теоретичний (мета, завдання, принципи, наукові підходи); організаційний (зміст, форми, методи, педагогічні технології, етапи (мотиваційно-когнітивному, операційно-діяльнісному, результативно-коригувальному) підготовки майбутніх учителів до професійної іншомовної комунікації в початковій школі); результативний (критерії, показники, рівні та результат готовності);

- *розроблено* педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі (модернізація змісту навчальних та робочих програм підготовки майбутніх учителів до комунікації іноземною мовою в професійній діяльності в початковій школі та системного використання ІКТ в умовах змішаного навчання; інтенсифікація змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи через уведення вибіркової дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Інноваційні технології навчання іноземних мов у початковій школі»; моделювання ситуацій полікультурної комунікації в навчальній діяльності учнів початкової школи; збагачення студентами особистого комунікативного досвіду іншомовної комунікації в професійному педагогічному середовищі шляхом моделювання ситуацій полікультурної комунікації в навчальній діяльності учнів початкової школи);

- *удосконалено* форми та методи формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі; зміст навчальних програм з фахових дисциплін; різних видів практики;

- *уточнено* сутність понять «іншомовної професійної комунікації майбутніх учителів», «готовність до іншомовної професійної комунікації», «формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації»;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні в тому, що розроблено і впроваджено в процес фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи змістовно-методичне забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* у навчальний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного

університету імені Богдана Хмельницького, Бердянського державного педагогічного університету.

Автореферат повністю відображає зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення дослідження достатньо апробовані на науково-практичних конференціях різного рівня і висвітлені в 28 наукових публікаціях, серед яких: 1 монографія, 11 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті в закордонних наукових виданнях, 6 навчально-методичних посібника, 6 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертацію Попової Л.М., необхідно висловити деякі міркування/зауваження, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. Ми вважаємо, що зміст параграфа 1.1 дещо перевантажений аналізом сутності понять «професійна компетентність» як уніфікованої характеристики.
2. На наш погляд, автору варто було б більше уваги приділити таким поняття як: педагогічна інноватика, іншомовна комунікативна компетентності, формування іншомовних навичок у основних видах мовленнєвої діяльності.
3. В п. 1.2. дисертації проведено ґрунтовний аналіз базових понять дослідження. Разом з тим, на нашу думку, слід було зацентувати увагу саме на специфіку формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі.
4. Автору необхідно було б більш детально проаналізувати особливості організації та впровадження інноваційних технологій навчання іноземних мов в умовах Нової Української школи.
5. На наше переконання, теоретичні підрозділи дисертації за змістом і формою мають слід було викласти не в інформаційно-констатувальний спосіб, а шляхом аналізу й узагальнення опрацьованих науково-методичних джерел.
6. У розробленій організаційно-педагогічній моделі результат впливає на умови, а умови на мету – дуже спірний висновок. На наш погляд

відповідно додаткові позначки, щоб спрямувати на організаційний модуль.

7. На наш погляд визначаючи педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі, автору варто було б більш ґрунтовно розкрити особливості їх реалізації.

Втім, всі висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертантки.

Робота Попової Людмили Миколаївни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. Таким чином, вважаємо, що дисертаційне дослідження «Формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі» відповідає чинним вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015, щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор Попова Людмила Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету іноземних мов,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

С.О. Шехавцова

Підпис *С.О. Шехавцова*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

